

Maaseudun kehittämisen syyspäivät, Lahti 14.11.2018

Tulevaisuuden näkymiä vaikuttavuuden arviointiin

Katri Vataja

Johtava asiantuntija, vaikuttavuusarviointi

Sitra

Twitter: @katrivataja

Tulevaisuustieto
vaikuttavuuden
arvioinnissa

Vaikuttavuus-
arvioinnin
tulevaisuus

*Mihin kysymyksiin vaikuttavuutta
arvioitaessa pitää osata vastata?*

*Mistä tiedetään, keskitytäänkö vaikuttavuuden
arvioinnissa oikeisiin asioihin?*

Mitä tekemistä tulevaisuudella on vaikuttavuuden kanssa?

1

Vaikuttavuus viittaa toiminnan seurauksena yhteiskunnassa tapahtuvaan muutokseen. Vaikuttavuuden johtaminen edellyttää ymmärrystä pitkän tähtäimen tavoitteesta ja visiosta.

2

Vaikuttavuus syntyy aina jossain kontekstissa, useiden eri tekijöiden yhteisvaikutuksesta. Tulevaisuustietoa tarvitaan ennakoimaan suoria ja välillisiä tekijöitä ja vaikuttavuuden kehityssuuntia.

3

Myös vaikuttavuuden arvioinnin ja tiedon tulisi tukea tavoiteltavaa tulevaisuutta. Tehdäänkö oikeita asioita vaikuttavalla tavalla?

4

Arvioinnin arvo määräytyy suhteessa tiedon luotettavuuteen ja hyödynnettävyyteen. Arvioinnin pysyttävä kehityksen mukana.

Megatrendit auttavat ymmärtämään millaisessa maailmassa vaikuttavuutta tavoitellaan

**Kestävyysskriisi
nyt!**

SITRA

**Globaali keskinäis-
riippuvuus ja
kasvavat jännitteet**

**Teknologia
muuttaa
kaiken**

Megatrendit

KENELLÄ ON VISIO?

Millaista yhteiskuntaa rakennamme teknologian avulla?

"Muuttuuko ihmiskunta enemmän seuraavan 30 vuoden aikana kuin viimeisen 300 vuoden aikana?"

Inhimilliset, sosiaaliset, taloudelliset...

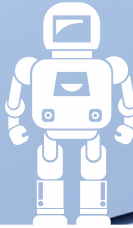
VAIKUTUKSET

Teknologia muuttaa kaiken

Virtualisoituminen, digitalisaatio, keinoäly, kaiken instrumentointi, robotisaatio, nanomateriaalit, bioteknologia, farmakologia, energiateknologia, globaalit ICT-rakenteet, globaalit joukkoalustat, blockchain-teknologia

Teknologia-alan visionäärit:

Ihmisestä tulee moniplaneetaarinen laji

Kuoleman mysteeri voidaan ratkaista

Keinoäly on jo täällä

Ihminen ja kone voidaan yhdistää

Virtuaali-todellisuus muuttaa pelin

Missä kipupisteet nyt?

Työ

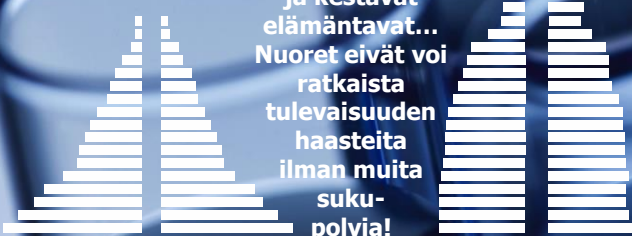
Polariisaatio

Media

+ muut sivuvaikutukset

KUKA OMISTAA TULEVAISUUDEN?

Kasvu, innovaatiot ja kestävät elämäntavat... Nuoret eivät voi ratkaista tulevaisuuden haasteita ilman muita sukupolvia!

Teknologia kestävän hyvinvoinnin mahdollistajana

Inhimillisyyden ja ihmisen kyvyt korostuvat

Jakamistalous ja vaurauden jako olennaisia

Tarvitaan keskustelua etiikasta

Laajempi käsitys hyvinvoinnista

Uusi sukupolvi löytää tapansa

Uudet organisaatiot, identiteetit ja alustat

SITRA

Länsimaiden demografia

Teknologia haastaa uudistumiskykymme

...mutta tarjoaa myös huikeita mahdollisuuksia

Teknologian kehitys vaikuttaa paitsi siihen, miten vaikuttavuus syntyy, myös kuinka vaikuttavuutta arvioidaan.

Teknologia arvioinnissa - hyvä renki mutta huono isäntä

- Reaaliaikainen tiedonkeruu, sensoriteknologia, Big data ja data-analytiikka - Avautuu uusia kysymyksenasetteluita ja tiedonkeruun mahdollisuuksia
- Teknokratia, ”toolification”
- Olennaista on, mihin arviointikysymyksiin vastataan, miten arvioinnin asetelmat rakennetaan ja mitä kysymyksiä aineistolle esitetään.
- Eettisyys, tietosuoja, tiedon laatu ja edustavuus

SITRAN MEGATRENDIT "POHJOINEN PÄIVITYS"

**TYÖN JA
TOIMEENTULON
ARVOITUS**

**EDUSTUKSELLISEN
DEMOKRATIAN
PUHTI HUKASSA**

**TALOUS
TIENHAARASSA**

Vaikuttavuus yhteisenä päämääränä

If you want to build a ship, don't drum up the people to gather wood, divide the work, and give orders. Instead, teach them to yearn for the vast and endless sea. - Antoine De Saint-Exupery -

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus on myös vastuullisuutta

- Toiminnan merkityksellisyys ja motivaatio: Mitä tehdään, miksi tehdään, mitä ollaan saavuttamassa ja ollaanko siinä edistytty?
- Yhteiskuntavastuullisuuden vaatimus laajenee
- Agenda 2030 – tavoitteet yhteiskunnallisen vaikuttavuuden jaettuna viitekehystenä.

”Yritykset edistävät kestävän kehityksen tavoitteita, koska pitävät niitä yhteiskunnallisesti merkittävänä ja haluavat linjata liiketoimintansa yhteiskunnan tarpeisiin.”

FIBS / YK:n kestävän kehityksen tavoitteet liiketoiminnassa 2017

Vaikuttavuustieto päätöksenteossa

- Arviointi on ollut osa avointa ja läpinäkyvää hallintoa ja päätöksentekoa: teknis-rationaalinen tiedonintressi, uskomus objektiivisesta tiedosta ja evidenssistä (Evidence-based policy, EBP).
- Kompleksissa maailmassa päätöksentekoon tarvittava tieto kehittyy yhä useammin dynaamisesti vuorovaikutuksessa eri osapuolten kesken
- Tarve kokonaisnäkemyksille, synteeseille ja systeemiselle ymmärrykselle, ennakoinnille, vaikutusarvioille, vaihtoehtoisille skenaarioille (Sitran Tieto päätöksenteossa –kysely, 2017)
- Miten evidenssi ymmärretään? Miten erilaisia tiedon muotoja hyödynnetään päätöksenteossa?
- Millaiseen tietoon ja asetelmiin vaikuttavuuden arviointi perustuu, jotta se tukee päätöksentekoa eri tasoilla?

MIHIN KESKITTYÄ VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINNISSA?

KAKSI JÄSENNYSTÄ AJATTELUN TUEKSI

Vaikuttavuuden moniulotteisuus

KÄYTTÖTARKOITUS	Tavoitteiden asettaminen keskipitkällä/pitkällä aikavälillä	Todelliset havaitut, todennetut muutokset
LAAJUUS	Spesifi, ennaltamääritelty muutos Korkeintaan muutama ennaltamääritelty muuttuja	Avoin, laaja, ennalta määräämätön ja ennaltaodottamaton muutos
MISSÄ MUUTOS ILMENEE	Mikro	Makro
OLETUKSET VAIKUTUSKETJUSTA	Lineaarinen Hyvin tunnettu	Systeeminen Epävarma
HYÖTYJEN HOMOGEENISUUS	Yhdenmukainen, keskimääräinen	Konteksti- ja kokemusriippuvainen

Muutoksen dynamiikka määrittää arvioinnin tapaa

“Space missions are about technological problems with technological solutions. It is normally clear whether or not they have succeeded. There is far more disagreement about causes and cures for ‘wicked’ problems of poverty or climate change. Science alone cannot give us the answer.”

Jack Stilgoe, 2014, Guardian

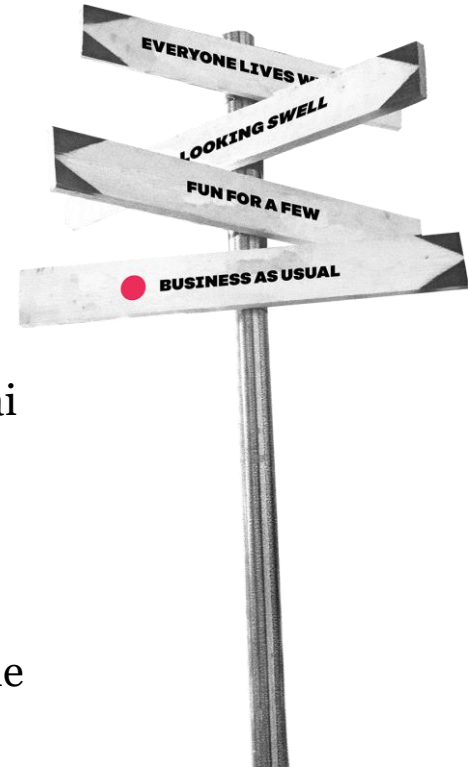

Systemin dynamiikka ja niitä tukevat arviointimenetelmät

Dynamiikka	Ominaisuudet	Esimerkkejä arviointimenetelmistä
Yksinkertainen	<p>Ongelmat selkeitä, standardiratkaisut mahdollisia</p> <p>Lineaarisuus, syy-seuraus-suhteet ymmärrettävissä ja todennettavissa</p> <p>Vähän toimijoita ja muuttujia</p> <p>Kontekstin vaikutus lopputulokseen vähäinen, helppo siirrettävyys, parhaat käytännöt</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tilastolliset vertailuasetelmat: RCT, kvasi-kokeelliset vertailut • Tapaustutkimukset, haastattelut, fokusryhmät • Mittarointi • Auditointi • Loogiset mallit
Monimutkainen	<p>Useita toisiinsa vaikuttavia muuttujia ja toimijoita</p> <p>Syy-seuraus –suhteet kontekstiriippuvaisia</p> <p>Konteksti vaikuttaa lopputulokseen mutta ennustettavalla tavalla</p> <p>Useita vaikutusmekanismeja</p> <p>Hyvät käytännöt</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tapaustutkimukset, haastattelut, fokusryhmät • Temaattinen sisällön analyysi • Dokumentit, katsaukset • Systeemiajattelu ja –menetelmät, verkostoanalyysi • Vaikutuspolkuanalyysi, kontribuutioanalyysi • Muutoksen ennen-jälkeen seuranta • Dynaamiset kausaalimallit
Kompleksinen	<p>Ei standardisoituja ja ratkaisuja</p> <p>Olosuhteisiin mukautuminen, responsiivisuus</p> <p>Monensuuntaiset syy-seuraus-suhteet</p> <p>Epävarmuus kontekstin kehityksen suunnasta</p> <p>Ei tarkasti ennalta määriteltyä vaikutuksia (emergentiys)</p> <p>Muotoutuvat käytännöt</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kvantitatiivisia menetelmiä vaikea soveltaa, rajallinen sisäinen/ulkoinen validiteetti • Laadulliset menetelmät; case study, haastattelut fokusryhmät, havainnointi • Kehittävä arviointi • Vaikutusharvointi, käsitteharvointi (mapping) • Adaptiiviset ja oppivat mittaristot • Pehmeät systeemimenetelmät
Kaaottinen (epäjärjestys)	<p>Toiminnan satunnaisuus, turbulenssi</p> <p>Toisiinsa kytkeytymätön toiminta ja toimijat</p> <p>Ei tarkoitusta tai suuntaa</p> <p>Tunnistamattomat syy-seuraus-suhteet</p> <p>Ennennäkemättömät, arvaamattomat käytännöt</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Laadulliset menetelmät; tapaustutkimukset, haastattelu • Etnografiset menetelmät • Tarve-arvioinnit ja tilanne-analyysit • Kertaluontoiset, nopeat arvioinnit

Suuntaviittoja vaikuttavuuden arviointiin

- Arvioinnin kohde ja toimintaympäristön luonne menetelmien tarkoituksenmukaisuutta
- Lisää kokonaisuuksien ja systeemien arviointia.
- Tarvitaan ymmärrystä keskinäisriippuvaisuuksista ja vuorovaikutussuhteista. Muutosteorioiden ja vaikuttavuuspolkujen (tai muiden mallinnustyökalujen) hyödyntäminen.
- Tiedon monipuolisuus ja hyödynnettävyys myös arvioinnissa
- Ei lamaannuta vaikka ilmiöt ovat joskus sotkuisia eikä arviointitieto ole aina täydellistä. Arviointi jatkuvan oppimisen ja kehittymisen prosessina.

Keskusteltavaksi

1. Millaista arviointitietoa tarvitset työssäsi? Mitä vaikuttavuus tarkoittaa omassa työssäsi?
2. Mitkä tekijät kannustavat vaikutusten ja vaikuttavuuden arviointiin tai tiedon hyödyntämiseen? Mitä sitä hankaloittavat?
3. Mihin haasteisiin maaseutuohjelmalla vastataan, ja pitää vastata, sekä miten? Mistä tiedetään että on onnistuttu?